

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Asclepius en Vrouwe Justitia: oproep tot een meetbare rechtsstaat – bis

In het *Rechtskundig Weekblad* van 7 april 2012 heeft de *Vlaamse Juristenvereniging* onder de titel «Asclepius en Vrouwe Justitia» een oproep gelanceerd om bij te dragen tot een «meetbare rechtsstaat». De bedoeling was onder meer om na te gaan of de toestand van onze rechtsstaat niet strakker kan worden getoetst aan de hand van meetbare parameters en indicatoren. Dit, zo was de redenering, naar analogie met de medische wereld die duidelijke basisparameters hanteert om te polsen hoe het *grosso modo* met de volksgezondheid is gesteld. Vraag was met andere woorden of *Asclepius Vrouwe Justitia* niet kan inspireren. Want meten is weten, althans weten begint met meten.

Onder meer naar aanleiding van een aantal opmerkelijke spontane reacties op voormeld artikel hebben enkele bestuursleden van de *Vlaamse Juristenvereniging* twintig juristen van diverse pluimage mogen interviewen, juristen met toga en zonder toga, maar allemaal met een indrukwekkende staat van dienst. Telkens lagen volgende drie vragen voor: (1) wat zijn volgens u de hoofdkenmerken van een rechtsstaat?; (2) in welke mate beantwoordt ons bestel aan deze hoofdkenmerken?; (3) hebt u praktische suggesties om deze hoofdkenmerken (nog) beter te behartigen / te meten?

Hoe ver staan we thans? We hebben – met dank aan iedereen die we tot nog toe mochten interviewen – weinig gevraagd en veel gekregen. We noteerden interessante suggesties om de gezondheidstoestand van de rechtsstaat inderdaad beter te kunnen meten. We noteerden heldere inzichten over de blijvende waarde van het klassieke concept rechtsstaat. We noteerden uitdagende gedachten over de invulling van het begrip rechtsstaat in het licht van maatschappelijke veranderingen en internationale ontwikkelingen. En, toeval of niet, wat dit internationale aspect betreft hebben we nog recentelijk met belangstelling kennisgenomen van de bijdrage van Geert De Baere, «Het rechtsstaatsbeginsel in het recht van de

Europese Unie en het internationaal recht: Be you never so high, the Law is above you», *RW* 2012-13, 1362-1376.

Zonder vooruit te lopen op het verloop van ons project, tekenen volgende overwegingen zich alvast af als oprechte bekommernissen van nagenoeg alle juristen met wie we een gesprek mochten hebben:

– de rechtsstaat is niet voor eeuwig en drie dagen verworven; hij is er niet vanzelf gekomen en hij zal niet vanzelf blijven bestaan. De rechtsstaat moet voortdurend worden bevochten, niet altijd met grote trom, maar doorgaans in concrete casussen, pragmatisch handelen, correct overheidsoptreden en doordachte regelgeving;

– de rechtsstaat staat of valt met het vertrouwen van de burgers in wetten en instellingen. *Justice must not only be done, but must also be seen to be done*. De rechtsstaat dient niet tot meerdere eer en glorie van de juristen; de juristen staan ten dienste van de rechtsstaat. De rechtsstaat moet nog meer een *openbare dienst* worden, en wel in de letterlijke betekenis van beide termen;

– de rechtsstaat en de media, de Vierde Macht, leven op gespannen voet. Een onafhankelijke pers is nochtans een hoeksteen van de rechtsstaat. De indruk leeft echter dat gedegen onderzoeksjournalistiek en duiding het al te vaak moeten afleggen tegenover de drang naar sensatie.

Nog een opmerkelijke bekommernis die haast al onze respondenten onafhankelijk van elkaar lieten optekenen, was het collectieve onvermogen tot inhoudelijk en breed wetgevend debat. Steekvlamwetgeving, precaire politieke evenwichten en overhaastig *kurieren am Symptom* belemmeren dat er fundamenteel wordt nagedacht over de vereiste/gewenste contouren van, bijvoorbeeld, strafuitvoering of ons fiscaal en socia-lezekerheidsbestel in een veranderende wereld.

Er werd tevens geopperd dat de staat van de rechtsstaat zou moeten worden afgemeten aan het aantal *vermeden* geschillen. Nog al te vaak leeft de in vele gevallen contraproductieve reflex om voor van alles en nog wat «naar de rechtbank

te stappen». De rechter mag niet weigeren om recht te spreken, maar voorafgaande methoden van alternatieve geschillenbeslechting, zoals vrijwillige en gerechtelijke bemiddeling en arbitrage, blijven manifest onderbenut. Een andere suggestie was om vaste termijnen op te leggen voor de gerechtelijke beslechting van bepaalde types van geschillen. De doorlooptijd van veel zaken zou daarmee aanzienlijk kunnen worden beperkt. Het idee van een eenheidsrechtbank per arrondissement met het oog op een eerste inschatting om de zaken vervolgens aan gespecialiseerde kamers toe te wijzen, is meermaals ter sprake gekomen.

Een andere rode draad was de toenemende regeldruk. Sommige respondenten, geïnspireerd door buitenlandse voorbeelden, deden suggesties om hieraan paal en perk te stellen. Anderen waarschuwden evenwel voor overspannen verwachtingen in dit verband en wezen op het onvermijdelijke karakter van complexere regels in een complexer geworden samenleving.

Aan de *Vlaamse Juristenvereniging* komt het nu toe om gepast gevolg te geven aan de bevindingen die voorliggen. In de traditie van deze vereniging zal de verdere output hoe dan ook rekening houden met volgende twee randvoorwaarden. We werken beroepsoverschrijdend en we pretenderen zelf geen academische diepgang. Dit laatste belet uiteraard geenszins een eventuele voorzet naar verder (rechts)wetenschappelijk onderzoek.

Tot slot hernemen we dan ook graag onze oproep aan elke geëngageerde jurist met een parafrase van de hierboven vermelde vragen: *hebt u, vanuit uw praktijk, concrete suggesties die de rechtsstaat ten goede kunnen komen en/of de toestand van onze rechtsstaat meetbaar helpen maken?* Reacties zijn welkom op onderstaand adres. Kwestie van ons even niet af te vragen wat de rechtsstaat ons als jurist oplevert, maar wat wij als jurist kunnen betekenen voor de rechtsstaat.

Reacties zijn welkom op secretariaat@vjv.be

Bruno Coppieters
Bestuurslid Vlaamse Juristenvereniging